

Бороздих Н.В.

ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім.
Г. М. Доброва НАН України», бул. Т. Шевченка 60,
email: natalia.borozdyh@ukr.net

ДОВІРА ДО ВЧЕНИХ ТА ЇХ РОЛЬ В СУСПІЛЬСТВІ

Анотація: Висвітлено та проаналізовано результати соціологічного дослідження, проведеного у період листопад 2022 р. – серпень 2023 р. в рамках проекту TISP Many Labs («Довіра до науки та науковий популізм»). Акцентовано увагу на те, що проведене дослідження вказує на існуючі обмеження глобальних досліджень довіри до вчених і підкреслює необхідність здійснення подальших масштабних досліджень.

Abstract: The results of a sociological study conducted in the period November 2022 - August 2023 as part of the TISP Many Labs project ("Trust in science and scientific populism") are highlighted and analyzed. Attention is focused on the fact that the conducted research points to the existing limitations of global research on trust in scientists and emphasizes the need for further large-scale research.

Ключові слова: соціологічне дослідження, онлайн-опитування, довіра громадськості до науки.

Keywords: sociological research, online survey, public trust in science.

Наукова інформація є критично важливою для прийняття рішень на основі доказів. Довіра громадськості до науки може сприяти тому, що особи, що приймають рішення, діятимуть на основі найкращих доступних доказів, особливо в умовах криз, таких як зміна клімату, пандемії та воєнні конфлікти. Однак останнім часом авторитет науки був під сумнівом, що викликало занепокоєння щодо низької довіри суспільства до вчених [1]. Було проведене опитування в 67 країнах, в якому взяли участь 71 417 респондентів на всіх населених континентах, і виявлено, що більшість населення довіряє вченим і вважає, що вчені повинні брати більше участь у розробці політики. Крім того, дослідження показало, що існують різниці між сприйняттям громадськістю та бажаними пріоритетами наукових досліджень. Також було виявлено відмінності між країнами та всередині них, які пояснюються індивідуальними та внутрішніми змінними, включаючи політичну орієнтацію. Хоча ці результати не свідчать про поширену відсутність довіри до вчених, не можна ігнорувати те, що навіть невелика

недовіра до вчених може впливати на прийняття наукових доказів при розробці політики. Такі критерії мають важливі наслідки для вчених і політиків, які стараються зберегти та підвищити довіру до наукових досліджень.

Дані, що лежать в основі аналізу, були зібрані в глобальному, попередньо перевіреному, попередньо зареєстрованому, перехресному онлайн-опитуванні ($N=71\,417$ учасників 67 країн) у період листопад 2022 р. – серпень 2023 р. в рамках проєкту TISP Many Labs («Довіра до науки та науковий популізм»). TISP — це міжнародний міждисциплінарний консорціум із 239 дослідників із 167 установ на всіх континентах. Дослідники провели опитування в рамках 87 пост-док зважених квотних вибірок у 67 країнах, використовуючи ту саму анкету, перекладену 37 мовами (рис. 1).

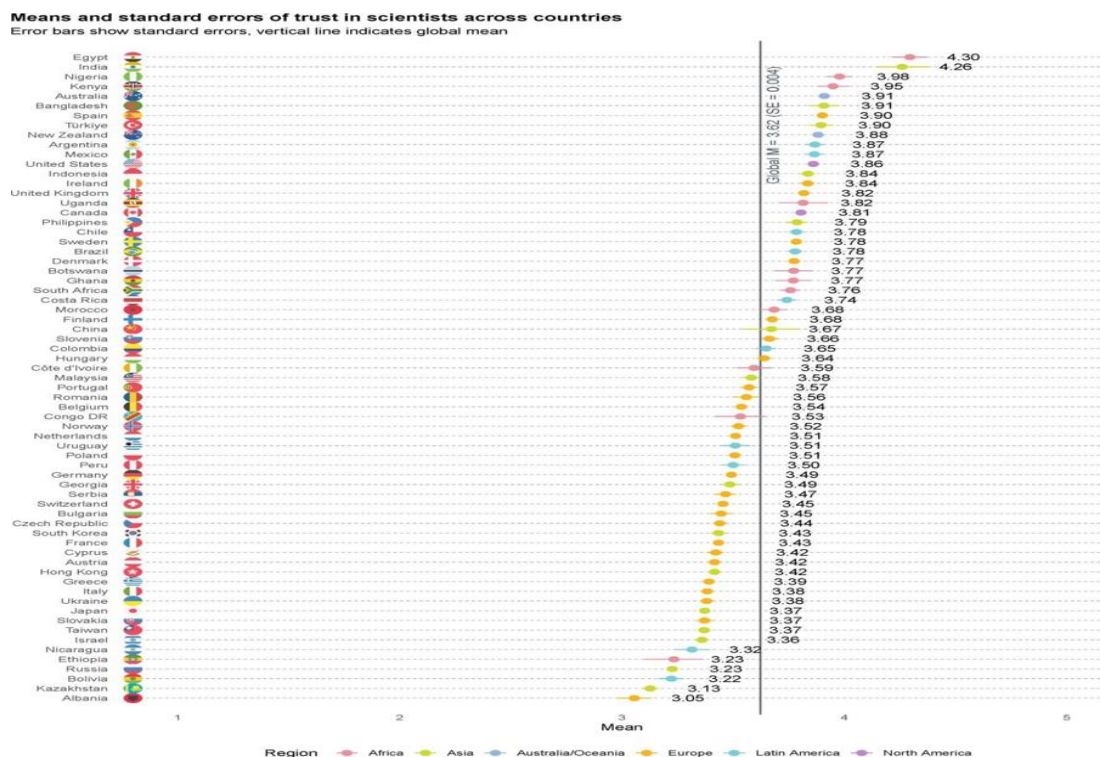

Рис. 1. Зважені середні (M) за довіру до вчених у різних країнах і регіонах (1 = дуже низький, 3 = ні високий, ні низький, 5 = дуже високий).

Опитування охопило 31% країн світу, які разом складають 78% світового населення. Дані були зібрані шляхом квотних вибірок, відповідно до національного розподілу за віком, статтю та рівнем освіти, а також розміром вибірки країни. Вертикальна лінія позначає глобальне зважене середнє.

Горизонтальні лінії позначають стандартні помилки (SE). SE на рівні країни коливається в межах 0,008-0,133.

Дослідження вказує на існуючі обмеження глобальних досліджень довіри до вчених і наголошує на необхідності здійснення масштабних досліджень, які охоплюють різні країни та враховують нормативне сприйняття ролі вчених у суспільстві та політиці. Автори описують своє опитування як перший глобальний набір даних про довіру до вчених після пандемії COVID-19 [2], яке вивчає також нормативне сприйняття вчених у політиці, використовує теоретично обґрунтований показник довіри, а також досліджує різноманітні фактори, які впливають на рівень довіри у різних країнах. Крім того, опитування включає недостатньо представлених країни та окремих осіб, а також досліджує бажані дослідницькі пріоритети осіб.

Аналіз на рівні країни показує, що довіра до вчених значно відрізняється в різних країнах і регіонах світу. Наприклад, довіра найвища в Єгипті та Індії, а найменша в Албанії та Казахстані. Всупереч попереднім дослідженням [3], автори не знаходять чіткої закономірності того, що вченим менше довіряють у країнах Латинської Америки та Африки. Однак вони знаходять закономірності в окремих регіонах. Наприклад, кілька колишніх пострадянських країн і держав-сателітів демонструють відносно низьку довіру до науковців.

Не тільки рівень довіри, але й її кореляти, такі як права політична орієнтація, освіта та релігійність, помітно різняться між країнами. Це свідчить про потребу в більшій кількості міжнародних досліджень, які охоплюють недостатньо представлені країни та недостатньо вивчені субпопуляції. Враховуючи ці висновки, автори закликають вчених бути обережними, узагальнюючи висновки із західних чи англомовних країн. Майже в усіх країнах більшість людей хочуть, щоб науковці брали участь у виробленні політики.

Майбутнє глобальне порівняльне дослідження має проаналізувати, чи відрізняються думки залежно від досвіду вченого щодо питання політики громадська підтримка відповідної політики. У майбутніх дослідженнях слід також дослідити, чи змінюється нормативне сприйняття науки у виробленні політики, коли конкретні наукові дисципліни чи проблеми політики згадуються в реальних умовах.

Більшість населення хоче, щоб науковці надавали пріоритет дослідженням охорони здоров'я та вирішенням енергетичних проблем. Проте більшість людей вважає, що вчені зараз не займаються цими проблемами і вважають, що оборонні та військові технології надто пріоритетні. Оскільки

передбачувані переваги науки тісно пов'язані з довірою до вчених, більшість державних досліджень у наукових дослідженнях і державне фінансування є важливим шляхом для підвищення довіри.

Газети, статті та книги поширили наративи про низьку суспільну довіру до науковців. Однак такі твердження залишаються в основному необґрунтованими емпіричними даними. Автори дослідження Many Labs надають особам, які приймають рішення, науковцям і громадськості, широкомасштабні та відкриті дані громадської думки про довіру до науковців, які можуть допомогти цим зацікавленим сторонам зберегти та потенційно збільшити довіру до науковців.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Ніколс, Т. М. *Смерть експертизи: кампанія проти усталених знань і чому це важливо*. Oxford University Press, 2017.
- [2] Yann Algan, Daniel Cohen, Eva Davoine, Stefanie Stantcheva Trust in scientists in times of pandemic: Panel evidence from 12 countries *Proc. Natl. akad. Sci.* **118**, e2108576118 (2021). Режим доступу: <https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.2108576118>
- [3] Trust in Science and Science-Related Populism. Режим доступу: <https://projects.iq.harvard.edu/manylabstrustinscience/home>